

"נשף בהשתתפות שלישייה": פענוח צופני היישוב בידי הבריטים תרצ"ט-תש"ח (1939-1948)

השלישייה: המחלקה המדינית של הסוכנות, 'ההגנה', שירות הביטחון הבריטי MI5

גרסה 1.03

העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב
סיון תשפ"ה – יוני 2025
אל"ם בדימוס דניאל רזן

הבריטים פענחו את צופני 'ההגנה'

- **שירות הקשר של 'ההגנה' הוקם בשנת 1937, והפעיל רשתות רדיו מהקמתו ועד הקמת המדינה**
 - רשתות הרדיו פעלו בתדר גבוה, באיתות מורס
- **התעבורה ברשתות הרדיו הייתה מוצפנת בכתבי סתר ידניים**
 - מפקדי 'ההגנה' סברו שההצפנה בטוחה ואמינה, אך הדבר היה רחוק מהמציאות
- **ביולי 1946, בעקבות פרסום בריטי לאחר 'השבת השחורה', התברר שהבריטים מפענחים את הצפנים וקוראים את תעבורת המחלקה המדינית של הסוכנות, 'ההגנה', הפלמ"ח והמוסד לעלייה ב'**
- **בעקבות האירוע שינה שירות הקשר של 'ההגנה' את כתבי הסתר הבריטים היו מאז ב'עלטה מודיעינית' בכל מה שקשור לסוכנות היהודית, ל'הגנה' ולפלמ"ח**
 - הבריטים הצליחו לפענח את צופן רשת 'גדעון', בשירות המוסד לעלייה ב', מה שאיפשר לצי הבריטי לתפוס את ספינות המעפילים בדרכן לחופי הארץ

הפעילות הבריטית

● לבריטים הייתה עליונות מוחלטת על היישוב במודיעין תקשורת

- תעבורת היישוב שנקלטה ופוענחה הייתה לבריטים מקור המודיעין הראשי והאמין
- בלימת העלייה הבלתי־ליגלית הייתה ההצלחה הבריטית החשובה בניצול עליונות מודיעינית זו

● הבריטים האזינו לרשתות הרדיו ופענחו את כתבי הסתר שבשימוש שירות הקשר משנת 1939

- הבריטים לא התקשו: ב'הגנה' השתמשו בצפנים פשוטים, לא החליפו מפתחות בתכיפות, ונהגו להעביר מברקים רבים וארוכים
- תעבורת 'ההגנה' הייתה לבריטים 'כספר הפתוח'

● בשנת 1942 נקבעו רשתות שירות הקשר כ'יעד מועדף':

- הבריטים הקימו מנגנון יעיל להאזנה, לקליטת התשדורות, העברתן ללונדון לפענוח ותרגום מעברית לאנגלית, והעברת המידע המפוענח ארצה
- התעבורה הבריטית הועברה בטלפרינטרים ברשת ייעודית, מוצפנת ב־TypeX

המנגנון הבריטי

● התשדורות נקלטו בסרפנד (צריפין), מצרים וקפריסין, והועברו ללונדון לפענוח ולתרגום

- התהליך לקח ארבע שעות להודעות דחופות, 16 עד 31 שעות לכל יתר התעבורה
- הודעות מיוחדות הופצו מיד, שאר ההודעות הופצו בסיכומים של אלף תשדורות

● במרכז פענוח הצפנים הבריטי בבלצ'לי פארק (Bletchley Park) היו יהודים רבים, שלא הסתירו את אהדתם לציונות

- בבלצ'לי פארק פעל בגלוי תא ציוני

● מטעמי מידור, פענוח צופני שירות הקשר נעשה במחלקה הדיפלומטית של GCHQ ברחוב ברקלי 8 בלונדון

- משנת 1946, פענוח צופני 'ההגנה' נעשה במשרדים ברחוב צ'סטרפילד 10 בלונדון

● תרגום העברית 'המודרנית' לאנגלית היה לבריטים אתגר מהותי במיוחד מכיוון שלא ניתן היה להיעזר ביהודים

● הבריטים הקפידו במיוחד על 'ביטחון מקורות'

- המידע היה בסיווג ביטחוני ייחודי
- רק מספר מצומצם של 'שותפי סוד' (כ־15 מפקדים בכירים בפלשתינה) קיבלו את המידע

האלחוטנית רחל יעקובי מפעילה תחנת רדיו ת"ג חשאית בקיבוץ דורות

באדיבות לשכת העיתונות הממשלתית, ארכיון
התצלומים הלאומי, D285-029

האזנה

● יחידת בשם MERS (Middle East Radio Security)

פעלה ממחנה סידי בישר (Sidi Bishr) סמוך

לאלכסנדריה, ובין היתר האזינה לרשתות הרדיו של

'ההגנה', הלח"י והאצ"ל

● פעילות זו בוצעה במהלך מלחמת העולם ועד 21

ביוני 1946, עת היחידה נסגרה והפעילות הועברה

לקפריסין

מאזין של MERS במחנה סידי בישר,

באדיבות ריי רייט (Ray Wright)

SIME בקהיר, DSO בירושלים

● בשנת 1939 הקים שירות הביטחון הבריטי MI5 מרכז ריגול נגדי בקהיר, בשם SIME (Security Intelligence Middle East)

● שלוחות SIME, שפעלו בבגדד, בירושלים ובקפריסין, כונו DSO (Defence Security Officer)

■ בראש ה־DSO בירושלים עמד קצין בדרגת לוטננט־קולונל שהיה אחראי על ניתוח מידע והפצתו לשותפי סוד

■ קצין מה־DSO הביא את המסמך המודיעיני לשותף הסוד והשמידו לאחר הקריאה

● ה־DSO בירושלים היה פונקציה מודיעינית ייחודית

■ המנתח הראשי של מודיעין תקשורת ומודיעין אנוש, כולל כל החומר מה־CID ומהמודיעין הצבאי

■ יעוץ בענייני מודיעין, בטחון ולחימה בטרור לרשויות הפוליטיות והצבאיות

■ הנחיית מטוסים וספינות מלחמה ליירוט ספינות מעפילים

● ה־DSO בירושלים פעל ממלון המלך דוד, ובפיצוץ המלון ביולי 1946 נהרגו 6 מ־13 אנשיו, היתר נפצעו ואושפזו, ו'כרטיסיית' המידע הושמדה

פיצוץ מלון המלך דוד

● משכן מזכירות ממשלת המנדט
והמפקדה הצבאית הבריטית

● האצ"ל פוצץ את המלון ב־22 ביולי
1946

■ לוחמי אצ"ל החדירו למטבח בקומה התחתונה
של האגף הדרומי שבעה כדי חלב, בכל אחד
מהם 50 ק"ג חומר נפץ

■ בפיצוץ קרס כל האגף הדרומי, נהרגו 91 איש,
ביניהם מנהל הדואר המנדטורי ואנשי ה־DSO,
ונפצעו 45 איש

◆ בין ההרוגים היו 15 יהודים

● ההרג זעזע את היישוב, והמחלוקת
בעקבות הפיצוץ גרמה לפירוק 'תנועת
המרי העברי', שיתוף הפעולה המבצעי
בין 'ההגנה', האצ"ל והלח"י, שהתקיים
מאוקטובר 1945

מייג'ור אוּאָן צ'דוויק (Owen Chadwick)

● ב־13 ביוני 1946 דן בית דין צבאי בריטי למוות בתלייה שני לוחמי אצ"ל, שנתפסו לאחר שנפצעו בהתקפה על מחנה סרפנד ב־6 במרץ

● כתגובה חטף האצ"ל ב־18 ביוני חמישה קצינים בריטיים ואיים לתלותם אם גזר הדין ימומש

■ קצין אחד הצליח להימלט לאחר 36 שעות, היתר שוחררו לאחר שהנציב העליון המיר את גזר דין המוות במאסר עולם

● הקצין שנמלט, מייג'ור צ'דוויק, היה קצין DSO שנתפס בירושלים בדרכו לגנרל ברקר, ובכיסו מברק 'הגנה' מפוענח, 'סודי ביותר אולטרה'

■ לוחמי האצ"ל לא ערכו עליו חיפוש ולא איתרו את המברק
■ לאחר 36 שעות נמלט הקצין משוביו, עלה ברחוב יפו על אוטובוס מס' 3, ירד במלון המלך דוד והזעיק את הצבא

● הבריטים חשדו שהמייג'ור הוא סוכן כפול, הטיסו אותו לחקירה בלונדון, ו'נרגעו' רק כשהתברר שהתעבורה ממשיכה לזרום וש'ההגנה' ממשיכה להשתמש באותו צופן, ללא שינוי

TOP SECRET & PERSONAL.
SF.209/Palestine/B3a/PS.

DSO PALESTINE.

Thank you very much for your report of 23rd October 1946
reference DSO/P/20301/P2.

We are particularly interested in the information contained in part 5 of the report about the letter to Zeev SHARIF, which we feel undoubtedly comes from Teddy KOLLEK who lives at 56 Athenaeum Court. It has become clear latterly that KOLLEK is engaged in some kind of intelligence activities on behalf of the Agency, and we are at the moment engaged in trying to find out more about these activities. He has gathered round him a group of the younger Jewish Agency officials, such as Aubrey EBAN, Uriel HEYDI, Reuven ZASLANI and Itzhak BEN AHARON, and is endeavouring, amongst other things, to use their services for making contact with influential people in political and press circles in this country.

We will be writing to you more fully on this subject when we have accumulated a little more substantial information but in the meantime we should be grateful for any information which you may think has a bearing on what might be called the "Intelligence branch" of the Jewish Agency both in Palestine and in this country.

In part 6 of your report you ask for an identification of KHAYAT. As a person we have no trace of KHAYAT, but it is a Hebrew word meaning "life". It may refer to the American magazine "Life" or some other Jewish publication in the States.

(Sgd) Pamela Stiebel

for J.C. Robertson

20.11.46.

Copy to SIME.

החייט

ג'ורג פרנסיס טיילור (George Francis Taylor) היה בכיר במטה מנהל המבצעים המיוחדים SOE (Special Operations Executive) בלונדון,

שאהד את התנועה הציונית

קצין אוסטרלי שפיקד בזמן מלחמת העולם השנייה על מבצעי מנהלת המבצעים המיוחדים בבלקנים

אנשי המחלקה המדינית קיימו עמו קשר קבוע, וכינוהו בשם הקוד 'חייט' (Khayat)

חלק מההתכתבות בין אנשי המחלקה המדינית הייתה בשפה האנגלית

המתרגם, כנראה ממוצא ערבי, תרגם את המילה 'Khayat' למילה 'Life' ('חיים'), וקבע: "בסעיף 6 בדו"ח ששלחת ביקשת לזהות את 'חייט'. אין לנו עקבות לאיש בשם זה אך זו מילה עברית שמשמעותה 'חיים'. ייתכן שזה מתייחס למגזין האמריקאי 'Life' או לפרסום יהודי בארה"ב"

**כתבי סתר בשירות
הקשר של 'ההגנה'**

כתבי הסתר של שירות הקשר – קצת היסטוריה

- עם הקמת שירות הקשר בשנת 1937 עבדו בשיטות שהיו נהוגות במשטרת המנדט
- בהמשך עברו לשיטות שהיו נהוגות בצבא היוגוסלבי
 - אותם הכניס אלי שוורץ, חבר קיבוץ אפיקים, שהיה קצין קשר בצבא היוגוסלבי
- ביולי 1946, כאשר התברר כי הבריטים מפענחים את כתבי הסתר, נעשה שינוי מהותי
 - השינוי יצר לבריטים 'עלטה מודיעינית', שנמשכה מספר חודשים
- באוגוסט 1947 הגיע שירות הקשר למסקנה כי הבריטים שוב מפענחים את כתבי הסתר, ובוצע שינוי נוסף

כתב סתר פשוט: 1939

● כתב סתר מבוסס על החלפת אותיות

■ מדי כמה ימים היו מחליפים את הרשימה

● כתב זה שימש במבצע הפלגת ספינת המעפילים 'קולורדו' א'

■ הספינה הפליגה מנמל סושאק, יוגוסלביה, במאי 1939 עם 388 מעפילים, אותם הורידה בארץ ב־6 וב־14 ביוני 1939

● נעשה שימוש בשירות טלגרמות מסחרי

■ הכבל התת־ימי הראשון לארץ, מלרנקה בקפריסין לחיפה, הונח בידי חברת The Eastern Telegraph Company בשנת 1928, ועיקר תעבורת הטלגרמות הבין־לאומיות לארץ ישראל עברה באמצעותו

● הודעה "השליחים יגיעו לוונציה בשבוע הבא", על פי הצופן לתקופה 11 עד 15 ביוני 1939, הוצפנה כך:

ה	ש	ל	י	ח	י	מ	י	ג	י	ע	ו	ל	ו	ו	נ	צ	י	ה	ב	ש	ב	ו	ע	ה	ב	א
D	O	E	C	F	C	K	C	I	C	M	L	L	Z	S	C	D	T	O	T	L	T	M	D	T	X	

כתב סתר ב'שיטה היוגוסלבית'

● ההצפנה התבססה על סיסמה מוסכמת (לדוגמה: 'מלפפון חמוצ')

■ אותיות הסיסמה הוחלפו למספרים, כאשר הערך המספרי – במקום האותיות – ניתן מן הנמוך אל הגבוה

■ לדוגמה: הסיסמה "מלחמת היהודים" הפכה ל:

מ	י	ד	ו	ה	י	ה	ת	מ	ח	ל	מ
11	7	1	4	2	6	3	12	9	5	8	10

● ידיעה לשידור "נגיע לחיפה מחר בבוקר הכינו לנו עזרה דחופה רוצים לגמור" נרשמה כך:

11	7	1	4	2	6	3	12	9	5	8	10
מ	י	ד	ו	ה	י	ה	ת	מ	ח	ל	מ
ר	ח	מ	ה	פ	י	ח	ל	ע	י	ג	נ
נ	ל	ו	נ	י	כ	ה	ר	ק	ו	ב	ב
ז	ו	ה	פ	ו	ח	ד	ה	ר	ז	ע	ו
ו	ז	ר	ו	מ	ג	ל	מ	י	צ	ו	ר

מקור: גבי שריג, לקסיקון

למונחי קשר, הוצאת מערכת, קיבוץ דליה, 1998, עמ' 371

● והידיעה שודרה ב'חמישיות' לפי הסדר הבא: דמוהר הפיומ החהדל...

כתב סתר: 1941

● כתב סתר מבוסס על החלפת אותיות על פי מפתח מוסכם

- הטקסט הגלוי נרשם מלמעלה למטה בטבלה שהתרחבה או הוצרה לפי המפתח, והטקסט נאסף מימין לשמאל ושודר בחמישיות

● בדוגמה העליונה:

- המפתח: גוערה (ג'וערה הייתה בסיס ההדרכה המרכזי של 'ההגנה')

- התוכן: האויב מתקדם תוך כדי קפיצות לעבר אבו שושה סוף

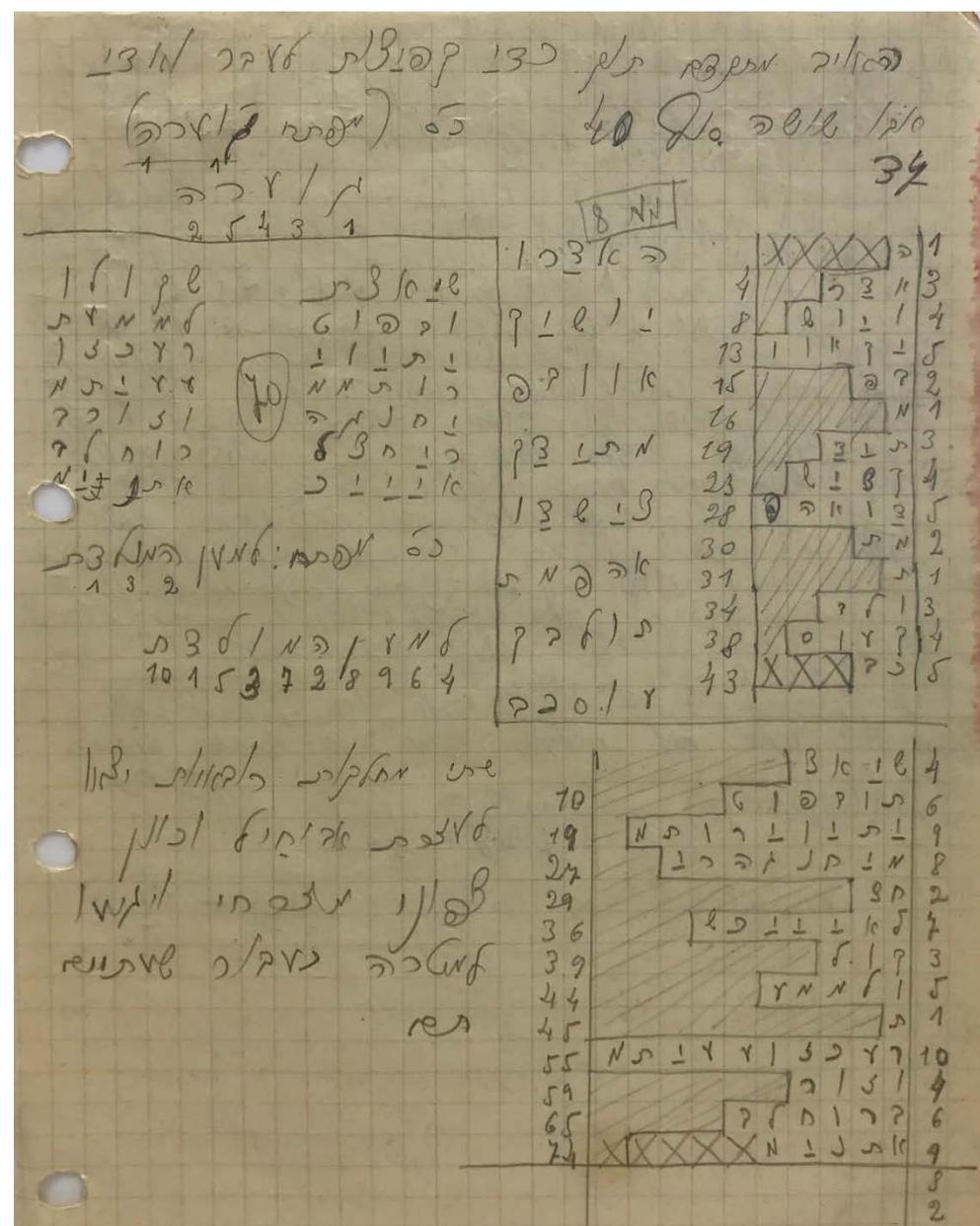
- המוצפן: האדרו יושיק אוובפ מתיצק צישדו תולבק עוסכב

● בדוגמה התחתונה:

- המפתח: למען המולדת

- התוכן: שתי מחלקות רובאיות יצאו לעזרת אביחיל מכוון צפוני מזרחי ויגיעו למטרה כעבור שעתיים תם

באדיבות את"ה, 80/1

'השבת השחורה'

ו'הספר הלבן'

הבריטי

אירועי 'השבת השחורה'

● לאחר מלחמת העולם השנייה, באוקטובר 1945, קמה 'תנועת המרי העברי' – פעילות אקטיבית כנגד הבריטים, של 'ההגנה' יחד עם האצ"ל והלח"י, בניסיון לשנות את המדיניות הבריטית בשאלת ארץ ישראל

■ כתוצאה בוצעו פעולות נרחבות נגד הבריטים, שהבולטת בהם הייתה 'ליל הגשרים', בין ה-16 ל-17 ביוני 1946, תקיפת 11 גשרים בגבולות ארץ ישראל, לניתוק זמני של נתיבי האספקה בשימוש הבריטים

● כתגובה: בשבת, 29 ביוני 1946, יצאו הבריטים למבצע 'אגאתה' נגד הסוכנות היהודית ו'ההגנה', שכונה 'השבת השחורה'

■ במבצע השתתפו 17,000 חיילים בריטיים. הוטל עוצר על מספר ערים (תל אביב, ירושלים, חיפה, רמת גן, נתניה ועוד ומספר קיבוצים ומושבים), ונערכו חיפושים מבית לבית

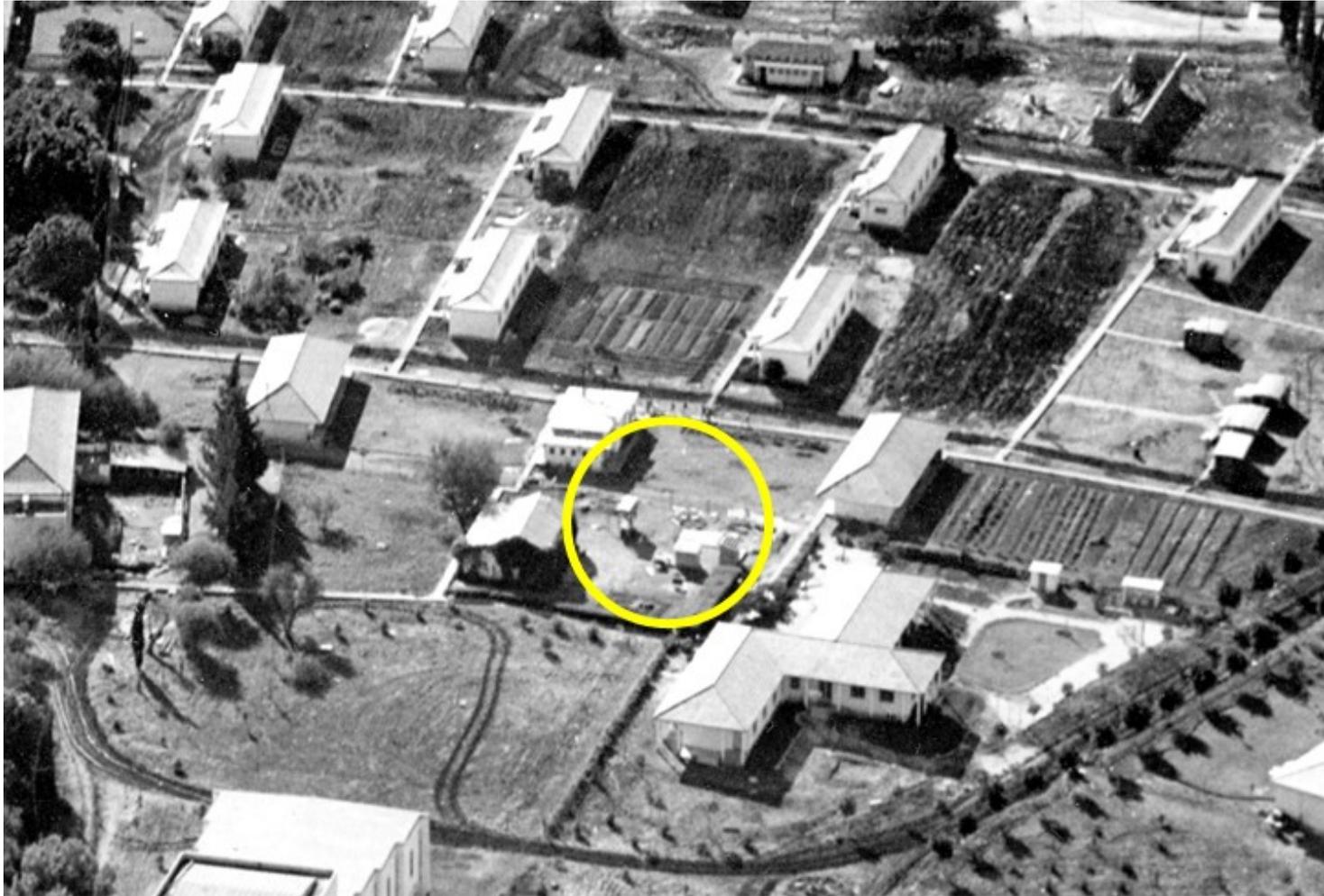
■ 2,700 איש, בהם רבים ממנהיגי היישוב, נעצרו במחנות מעצר ברפיח ובלטרון

בעקבות אירועי 'השבת השחורה' – השלכות

- דעת קהל עוינת בארה"ב ואופוזיציה פרו־ציונית קולנית בבריטניה, 'לחצו' את ממשלת הלייבור הבריטית, בראשות קלמנט אטלי
- כדי להוכיח את הטענה שהסוכנות היהודית היא ארגון טרוריסטי פרסמה ממשלת בריטניה ב־25 ביולי 1946 'ספר לבן', שכלל פענוח 8 מברקים מוצפנים בין משרדי הסוכנות היהודית בלונדון וירושלים
 - שירות הקשר קיים עורק חד־כיווני מקיבוץ גבת ללונדון משנת 1939 (תחנת שרה), בשנת 1943 עבר השידור מקיבוץ גבת לתל אביב
 - הפרסום כלל מברקים ששודרו ללונדון מתחנת דפנה בתל אביב (רח' קיבוץ גלויות 19, היום רח' ז'בוטינסקי 19) ותשובה שנשלחה כמברק גלוי תמים באמצעות הדואר
- **מהפרסומים למדה הנהגת היישוב כי הבריטים פענחו את הצופן בו השתמשו**
 - ספק האם הנהגת היישוב הבינה את העליונות המודיעינית הבריטית והפנימה את משמעותה
- שירות הקשר, שנחרד מן האירוע, שינה בעקבות זאת את מערך כתבי הסתר

תחנת שרה, קיבוץ גבת

התחנה הסודית שימשה לקשר חשאי מהארץ ללונדון, ופעלה מבונקר תת־קרקעי מוסווה
משנת 1939 עד שנת 1943

הצריף והשובך מעל ה'סליק', תצלום אוויר משנת 1946

צלם: זולטן קלוגר; באדיבות הארכיון הציוני המרכזי, PHKH\1264710

צינורות האוורור של ה'סליק' שימשו
כבסיס לשובך יונים של גן הילדים,

שנבנה להסוואה מעל הבונקר

התמונה צולמה בשנת 1943. באדיבות את"ה

תחנת 'דפנה' בתל אביב

ז'בוטינסקי פינת דיזינגוף

בתחנה, ששירתה את המחלקה
המדינית של הסוכנות, פעלו
שלושה אלחוטנים ושלוש צפניות,
עד שנת 1947

תצלום מתחילת שנות השבעים

COLONIAL OFFICE

PALESTINE

STATEMENT OF INFORMATION RELATING TO ACTS OF VIOLENCE

*Presented to Parliament by the Secretary of State for the Colonies
by Command of His Majesty
July 1946*

LONDON
HIS MAJESTY'S STATIONERY OFFICE

TWOPENCE NET

Cmd. 6873

הספר הלבן, יולי 1946

טלגרמות שנתפסו לדברי הממשלה

הממשלה מביאה ציטטה זו מטלגרמה מאת "סנה" מירושלים לונדון ב־23 בספטמבר 1945: "מציעים שלא נחכה להכרזה שמתברר אלא בקרא ליהדות כולה להתרות בשלטונות ולרושם את רות הישוב. אם אתם (אנחנו) מסכימים, בקש מאנשי הוויז'ה חומר סטטיסטי על כוח-הקליטה, הוצע שנגרום אינצידנט רציני אחד... אחר כך נפרסם הודעה בה נאמר שזוהי דק אזהרה וסימן למאורעות המורים בהרבה שיסכנו את כל האינטרסים הבריטיים בארץ, אם תחליט הממשלה גר-וגו. טלגרף מה השקפתך לפי אותו הסימן כמו מקודם, אך בהזכירכם חומר סטטיסטי על העליה בשנות המלחמה. קבוצת שטרן הביעה את נוכחותה להצטרף אלינו להלוטין על בסיס תכנית הפעולות שלנו. הפעם נר-אית הכוונה רצינית, אם יהיה איחוד, מותר לנו להניח, כי נוכל למנוע פעולה עצמאית אפילו כעז הארגון והצבאי הלאומי. טלגרף מה השקפתך בשאלת האיחוד, בדברך על החומר סטטיסטי בדבר ההתנגיחות העור-דית לצבא.

סנה הוא חבר הסוכנות היהודית הממונה על עניני כספון, אומרת הממשלה, ומסר פה: הטלגרמות הבאות מוכיחות בעליל, כי הנהלת הסוכנות הסכימה לפעולה זאת: לונדון, מאת בארנארד יוסף בירושלים, 10.10.45: "אליעזר קפלן, המכתבס על ידי-על-מחיים דרך "נוב", אמר, כי אני אלו צריכים לעשות כלום בטרם תגנו לנו ה"ראות לעשות. הוא מתנגד לכל פעולה שטר שית מצדנו עד שנקבל ידיעות מכב. אולם חברים אחרים דעתם היא שגן הכרח להמך במאמצינו הפוליטיים על ידי פעולות שאין בלן משום אופי של סכסוך כללי. הישוב ביר-חר שנדע מיד אם פעולות כאלה עשויות להועיל או להזיק למאבקנו. אם תהיו נגד כל פעולה שהיא, טלגרפו שעלינו לחכות לבואו של ו. ל. ס. ל. אם הסכימו לפעור לת כודרות, טלגרפו כי אתם מסכימים לשיגור משלחת אל הדומיניונים. אם היים יתכוון לומר שנימנע דק מסכסוך כללי, ללא מפעולות בודדות, שילחו ברכות לחייל לזולתת בתי".

בארנארד יוסף דק הוא היועץ המשפטי של הסוכנות היהודית והבר הנלהת. הוא מסר מש בהעדרו של משה שרתוק לראש המ" לקה המ"סית. אליעזר קפלן הוא ראש המיסקה הכספית של הסוכנות והבר הנ"להת. הממשלה מצטטת טלגרמה זו מאת שרתוק בלונדון אל בארנארד יוסף בירושלים, מתאריך 12.10.45: דוד לא יצא לפני עבור

העיתונות בארץ פירטה בהרחבה את 'הספר הלבן'

הספר הלבן: מוסד וועדו הראשון: ה. כהנאלין. 25 בדצמבר 1946

פורסם הספר הלבן החדש של אטל

הממשלה מבססת את הספר הלבן על שידורים של, תנועת המרי העברי, על הודעות ש"אצ"ל ודח"י ועל טלגרמות שנתפסו בין לונדון וירושלים

המסמך כפול זה לא יצליח. מנקודת הר-אות הצנינית, אין מסקנת ועדת החקירה הולמית את שאיפות העם היהודי-הבטחלה הברזית וצורת הצב המאומן העם היהודי. אנו מהרסם ברמבולה הברזית שאם לא תקיים את חובותיה לפי המנדט — ובראש וראשונה לגבי העליה — יראה העם היהודי את עצמו נאלץ להביא לפני אימות העולם את הורשיה שהברזיים יעו בו את ארץ-ישראל. תנועת המרי היהודית תעשה כל מאמץ להפריע את העתקה הבטיים הברזיים בארץ-ישראל ולבנין את יסודם בארץ.

הממשלה אומרת: "לשידור זה מס' מעות מיוחדת הואיל והושבע לפי הדרי שה המפורשת של משה שרתוק, ראש המלחה הפוליטית של הברזנות היהודית והבר הנלהת, וכן הועבר לדוד בן גוריון, יושב ראש האכסקוטיבה". לבסוף נאמר בספר הלבן: "הממשלה לא יכלה עוד לנקוט עמדה פאסיבית וזלה אם היה מוכנת להבנע לאויבי אלימות ולהסתלק מכל תקווה של הקמת חוק וכדור, היתה נאלצת לנקוט צעדים פעילים נגד כל איש וארגון שנעשו אחראים לחיבונו או לביצוע ההתקשוניות שעליהן מדובר בספר לבן זה".

סיה בו הליטין: "המדיניות הברזית פני-צעת המרון מסוכן המתבסס על הנחה מוטע-עית: ברזיניה, בפנותה את כוריה, הלבנון ומצרים, מהכוונת לרבו את בסיסה הצבאיים בארץ-ישראל ורוצה משום כך לחזק את אחיזה בצפד ומשתמשת באחריותה כל-פי העם היהודי אך ורק כבאמצעי למסרת זה.

המקרים ערבה ההסתערות נגד הנשק-היתמשש בו הספר הלבן במלחמתו המוגנת בשביל להחכה להבטחתו כלפי העם היהודי-די בעולם, ולא כווננו נגד האנשים המשי-תמיים בנשק זה. אין מסרתנו לאבדון היים של שים ברזי בארץ: אין לנו מאומה נגדם, כי מבינים אנו שאין הם אלה מכ-שירים של מדיניות, במקרים רבים מכשי-רים שלא ברצונם". הללו מתארת הממשלה את ההתקפות על גשרי הכבישים והרכבות ועל בני המלאך-לה של הרכבות, ואחר כך את חסיפת 6 הקצינים הברזיים, בין 16 ביוני ו־18 בו, לצבור חודש, משיד הספר הלבן, רמז "קול ישראל", שמאורעות אולי ממששים ובאים, בשדרו, אזהרה" לממשלה הברזי-

אין יכוד לדאגה מבחינה מכנית". הממשלה מעשרת, כי דאגה זו "קרוב לודאי שהיא מתיחסת להשש כי התחנה-שהיא נידית, עלולים לכצוא את מקומה". הממשלה מצטטת טלגרמה מירושלים ללונדון, מ־2 בנובמבר 1945: "האכופר סיבה ממאנת לתת יפוי כוח למחלקה הפור-ליטית לפעול בתחומי התוראות של בן גור-יון. ג. ס. א. ר. טוען, כי הוא יתנגד לכך מיד כשישבו בגוריון ושרתוק. הודעתי כי אפעל בהתאם להוראות שקיבלתי עד שתתקבל הודעה מוסמכת המבטלת את הוראות בגוריון. הם לא העינו לבטל את הוראות אך דרשו במפגיע שנודיע לאכ-זקטיביה על כל פעולה מראש ושתייה להם זכות "אטו". השיגו הסכמה לסירות המס' טרה ולמסילת הברזל. כך עלולות פעולו-תיו להכשל בשל הלחץ מצד המפלגה על בארנארד יוסף ועל אליהו". הממשלה אומרת כי בשביל ההתקפה על מסילות-הברזל, סירות המנוע של המשי-היהודית וגם השיגה שיתוף פעולה של "הארגונים הפרזשים".

סידור עם הארגונים הפרזשים נוכר בטלג-רמה מ־2 בנובמבר 1945. ללונדון מיר-שלים, נאמר בה: "הגענו לכלל סידור מעי-ש' עם הארגונים הפרזשים ועל פיו נקבעו להם תפקידים מסוימים כפופים לפיקודנו. הם יפעלו דק בהתאם לתכניתנו. סנה, שאול מאירוב, קני ובארנארד יוסף סבגרים כי הסכם כזה רציני מאד, אולם אין מגשימי אותו משום שהמפלגה מעכבת, מהם מתנגד-דים לכל מין פעילות ובפרט לכל הסכם עם הפרזשים". אחריכך באה אינפורמציה על הפעולות, שנשתיימו בטיבוע שהי סירות בוגמל חיפה, ובסרתה שלישית ביפה קוי הרכבת פוצצו

שבועיים. בינתיים שוב יבקר קרוב לודאי בפאריס, בענין דובקן בכתב. דוד עצמו הוא בעד משלחת לדומיניונים, כבקשה ברך את חיל הזולת הבתי". היקף הפעולה מוכיח, כי היהודים מס-גלים לפעול בהגאים הקשים ביותר, אולם העסק החשוב ביותר של אותו לילה היה, כי בפעם הראשונה היתה התקפה מת-אמת מרוכזת. תנועת המרי העברית הקיפה את כל כור-הת המרי היהודיים על מנת שהיו מודרכים על-ידי רשות אחת שחפקה על המאבק-המשותף. קול ישראל" אמר ב־2 בנובמבר: "שי-חיק הרכבות בכל רחבי הארץ על ידי ניתוק המסילות ב־242 מקומות משמש אזהרה לממשלת הספר הלבן. לילות הגבורה מאז עתלית (הספר הלבן מספר בין השאר, כי ב־10 באוקטובר שיהרד הפלמ"ח למעלה מ־200 עולים בלתי-חוקיים ממחנה עתלית והחקיק המאמרב מכונית-משטרה ברזית בעת החיפושים שנערכו את-ריכך) הם בר-טוי לכוחנו ולחוקיות התלתנו. אנו מצ-טערים על הקרבות הברזיים והיהודיים שנפלו בהתקפות על מסילות-הברזל והגמר-לים של ארץ-ישראל. הם כולם קרבות הכ-פריהלבן". כהוכחה לכך, שתחנת "קול ישראל" פר-עלת בהסכמת הסוכנות היהודית, מביאה הממשלה קטעים אלה מטלגרמה ששלחה מירושלים ללונדון: "מ־4 באוקטובר חודשי-השידורים של "קול ישראל", "קול ישראל" החל לפעול כקחנת שידור של תנועת המרי-היהודית לפני שקיבלו את מתבתך ימב-דקדק, גם לנו ספקות-מהה השמעונים בטרם התחילו השידורים, אך מומחים אומרים, כי

משה שרת, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, ממקימי המדינה, כתב ממחנה המעצר בלטרון

יסיקו
מסקנות
וישפרו

אבינועם: רשת הקשר של 'ההגנה'
אפרת: רשת הקשר של המחלקה המדינית
אלכסנדר קָלָר: ראש מח' המזרח התיכון ב-MI5

נשיפה, דליפת
מסמכים סודיים

האזנה או
קריאת
הגלוי

● פתק לזאב שרף, מזכיר המחלקה המדינית, 24 יולי 1946: היה לנו נשף בהשתתפות שלישייה: אבינועם, אפרת וקָלָר. הראשון או בסכיתה או בקריאת התוים הכתובים. השני או באינטרפרטציה או בקריאת מילות השיר (יש הוכחות לאפשרות הראשונה). השלישי - סעיף אחד, תרומת הח"מ. שני הראשונים ילמדו לקח.

● למחרת, 25 יולי 1946: בשיקול שני: שמא רק אבינועם (עם קצת קָלָר), בלי אפרת?

לוטציה:
השלוחה
בפריז

פתק לזאב שרף, 3 אוגוסט 1946: ענין הנשף מסתמן עכשיו יותר מקודם, אך עדיין לא בכל פרטיו. אמנם גם מהשדר הראשון שיערתי משהו מעין זה, אך כעת יותר ברור, אם כי, כאמור, לא לגמרי. ובכן - א) אם טיפלו אנ"ש - מדוע לא באו לגלות אחזן? מסמר שערוות! ב) איך עברו מאלגברה לאריתמטיקה בזהות? ג) לאור הניסיון - מה גורל הזיקה ללוטציה? ד) מה פירוש "גם בית לחם במנגנים", הלא את מפת העיר לא יכלו בשום פנים למצוא, כלום התברר כי עמדו על המַעַנים מבלי היזקק למפה? ה) מה פירוש "הוא הדין בב"ב"?

בדרך
אפרתה
היא בית
לחם

מפתח הצופן

פענוח
הצופן או
דליפת
המפתח

הצופן של
המחלקה
המדינית היה
שונה מזה של
'ההגנה'

איך פענחו
את
הצופן?

האם פוענח
הצופן של
המוסד
לעלייה ב'?

מַאֲיָגָרָא רַמָּא
לְבִיָּרָא עַמִּיקָתָא

לאחר 'השבת השחורה' שינה שירות הקשר את שיטות ההצפנה

- פרסום 'הספר הלבן' זעזע את הנהגת היישוב ואת שירות הקשר, והביא להחלפת הצפנים

- הבריטים איבדו את יכולתם לקרוא את צופני המחלקה המדינית של הסוכנות, 'ההגנה' והפלמ"ח

- אבדן מקור המודיעין העיקרי בעיתוי קריטי לפעילות הביטחונית בארץ ישראל

- מקור המודיעין הבריטי העיקרי באותה עת היה עיתונות ושידורי 'קול ישראל', תחנת השידור המחתרתית של 'ההגנה'

- הבריטים חסמו את שידורי 'קול ישראל' מנובמבר 1945, אך בשלהי שנת 1946 ניתנה עדיפות להאזנה לשידורים, והחסימה הופסקה

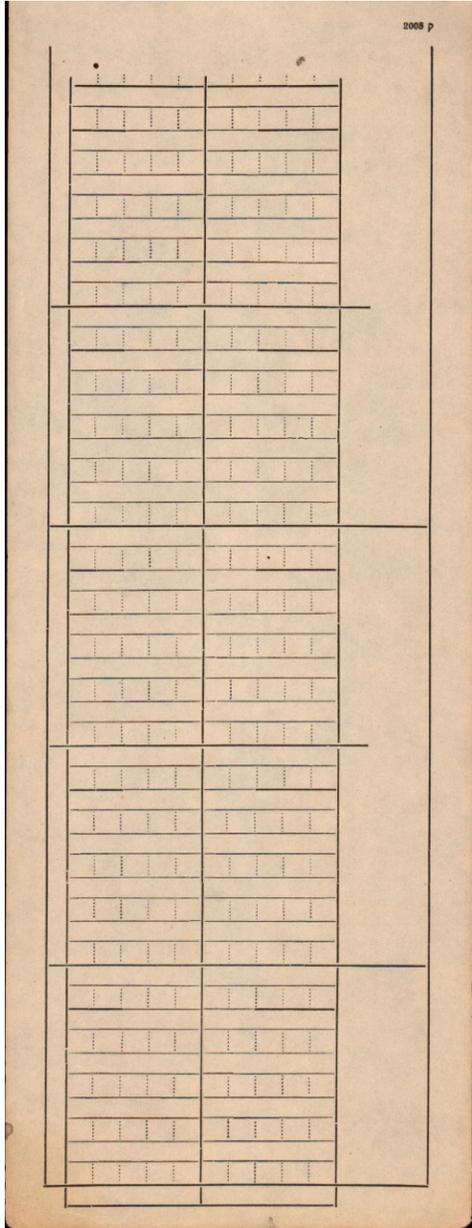
התאוששות שירות הקשר לאחר 'השבת השחורה' – בעיני הבריטים

2. W/T. HAGANA and PALMACH ciphers changed 0001 hours 9th July but illegal immigration network not affected. Changes of pseudonyms and cover terms also taking place in Palestinian system. Documents captured at YAGUR include HAGANA and PALMACH callsign lists, a code and 6 keys. PALMACH W/T course now reassembling.

TNA HW 92/1

”צופני [מפתחות צופן?] 'ההגנה' והפלמ"ח הוחלפו ב־9 ביולי בחצות, אך הדבר לא השפיע על רשת העלייה הבלתי ליגלית. הוחלפו כינויים ושמות כיסוי. ביגור תפסנו [בישבת השחורה] רשימת אותות קריאה, צופן וששה מפתחות צופן. הפלמ"ח מחדש את קודס האלחוטנים”

לאחר אירועים אלה עבר שירות הקשר לצופן יותר מתקדם

- כתב סתר מבוסס על מפתח המתחלף בתדירות גבוהה
- המפתח היה על פי דף מוסכם מספר קריאה או שורה משיר
 - המפתח, 10 אותיות, היה האות הראשונה של כל שורה בדף המפתח, מלמעלה למטה
 - מספר דף המפתח נקבע לפי התאריך
- נעזרו בטופס מיוחד:
 - בראש הדף רשמו את 10 אותיות המפתח
 - בשידור: רשמו את הטקסט הגלוי, ומתחתיו את הטקסט המוצפן, שנועד לשידור
 - בקליטה: רשמו את הטקסט שנקלט, ומתחתיו את הטקסט המפוענח
- המרת האותיות התבססה על שיטת חישוב ידנית, דומה לריבוע ויז'נר (Vigenère)

כיצד הצפינו?

גלוי

ר	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	
א	י	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ	ר	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
ב	כ	י	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל	א	ר	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב
ג	ל	כ	י	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ב	א	ר	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג
ד	מ	ל	כ	י	ק	צ	פ	ע	ס	נ	ג	ב	א	ר	ט	ח	ז	ו	ה	ד
ה	נ	מ	ל	כ	י	ק	צ	פ	ע	ס	ד	ג	ב	א	ר	ט	ח	ז	ו	ה
ו	ס	נ	מ	ל	כ	י	ק	צ	פ	ע	ה	ד	ג	ב	א	ר	ט	ח	ז	ו
ז	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י	ק	צ	פ	ו	ה	ד	ג	ב	א	ר	ט	ח	ז
ח	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י	ק	צ	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	ר	ט	ח
ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ל	כ	י	ק	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	ר	ט
י	ב	א	ר	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י
כ	ג	ב	א	ר	ט	ח	ז	ו	ה	ד	י	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ
ל	ד	ג	ב	א	ר	ט	ח	ז	ו	ה	כ	י	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל
מ	ה	ד	ג	ב	א	ר	ט	ח	ז	ו	ל	כ	י	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ
נ	ו	ה	ד	ג	ב	א	ר	ט	ח	ז	מ	ל	כ	י	ק	צ	פ	ע	ס	נ
ס	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	ר	ט	ח	נ	מ	ל	כ	י	ק	צ	פ	ע	ס
ע	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	ר	ט	ס	נ	מ	ל	כ	י	ק	צ	פ	ע
פ	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	ר	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י	ק	צ	פ
צ	ר	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י	ק	צ
ק	א	ר	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	ח	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י	ק
ר	ק	צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י	ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א	ר

מפתח

● המברק הוצפן בטבלה
20 x 20, דומה לטבלת ויז'נר

● כללי ההצפנה:

■ האותיות הבאות לא הוצפנו: 'X', 'V', 'F',

'ץ'

■ 'ש' הומרה ב-'ת'

■ 'ת' הומרה ב-'ש'

● השיטה בה זכרו את הטבלה

הייתה הפיכת כל אות לערך

מספרי (מ־1 עד 20),

חיבור/חיסור ערכים אלה

להצפנה/פענוח

TOP SECRET CREAM FOG

To: LSIC TOO: 252140/4/47
From: SLU CLOVER TOR: 260900/4/47

BRAN/YD 441.

D.D.3 from MAGAN.

We should like to offer our congratulations to your cryptographers on the recent breaking of the Unit 2 Palmach keys and hope that your efforts with the other (?similar) keys introduced after the fundamental change of November last will meet with similar success.

ACTION

INFORMATION

D. D. 3.

Mr. ROBERTSON

ברכות לשוברי הצפנים

- שירות הקשר שינה את הצפנים בנובמבר 1946, לאחר 'השבת השחורה'
- טעויות מפעילים איפשרו לבריטים לפצח מספר צפנים, אך ההישג המודיעיני לא היה משמעותי
- המברק המוצג, מ-25 אפריל 1947, מברך את שוברי הצפנים על הישגיהם בפענוח צופני הגדוד השני של הפלמ"ח (בפיקוד יצחק רבין)

הבריטים הצליחו
להמשיך לפענח את
צופני
המוסד לעלייה ב'

גדעונים בשירות המוסד לעלייה ב'

הגדעוני ראובן יתיר (נירש) בחדר אלחוט בספינה
ארכיון הפלמ"ח 11522

הגדעונית פנינה גריף (נורקין) בתחנת האלחוט 'מזרע'
(מרסיי). ארכיון הפלמ"ח 17142

מברק (תזכיר) 'הגדרה' של ספינות מעפילים

- ספינות מעפילים שידרו פעמיים-שלוש ביממה 'תזכירי הגדרה' שכונו 'אפ' (כאשר קו האורך היה מערבי, הם כונו 'אפמ'), בו ציינו את מיקומם הגיאוגרפי, כיוון ומהירות תנועתם, במתכונת קבועה, כך:
 - תאריך ב־2 ספרות, לדוגמה: 21, שנרשמו כ: א ב
 - זמן החיבור ב־4 ספרות, לדוגמה: 1300, שנרשמו כ: י י ג א
 - קואורדינטות צפון ב־4 ספרות, לדוגמה 17', 42°, שנרשמו כ: ז א ב ד
 - קואורדינטות מזרח ב־4 ספרות, לדוגמה 06', 14°, שנרשמו כ: ו י ד א
 - קורס ב־3 ספרות, לדוגמה 180°, שנרשמו כ: י ח א
 - מהירות ב־3 ספרות, לדוגמה 7.5 קשר, 075, שנרשמו כ: ה ז י
 - ים בספרה אחת (1 – ים שקט, 2 – בינוני, 3 – סוער), לדוגמה 2 (בינוני), שנרשם כ: ב

- הצפנה במילת המפתח 'יערות הכרמל' נראתה כך:

5	6	9	4	1	10	2	8	7	3
ל	מ	ר	כ	ה	ת	ו	ר	ע	י
ב	א	V	א	ג	י	י	F	ד	ב
נ	נ	V	ל	ח	י	ע	F	י	ל
א	ז	V	א	ד	י	ו	Y	א	ח
מ	י	V	ל	ט	י	ב	Y	פ	צ
י	X	י	ז	ה	V	ב	Y	F	X
ה	X	י	צ	ר	V	ח	Y	F	X

- והמברק המוצפן שנשלח הוא: גר 6 אפ בת חטרעב חלצאל לצנמה ניאיפ VYYFF VYII

'תזכירי הגדרה' – דוגמאות

אל: טאנין		מאת: דבלין	
29.11.	מאכץ	0680	שדה
39 39	צפון	25 48	מזרח
184	קוים	100	מדינות
בי"ן		יב	

צ"י	שעה	יום	מ	נכתב
11/11	15:30	29.	א	נכתב
11/11	15:30	29.11.	א	נתקבל
				נמסר

2300

19/7

שאלה למנכ"ל

2300

19

1900

4004

1300

127

050

2

(30)

תזכיר אפ שנשלח מהספינה 'י"ד חללי גשר א-זיב' ביולי 1946, כפי שנרשם (לאחר שפוענח) ביומן תחנת האלחוט בתל אביב באדיבות את"ה, 14/232

תזכיר אפ שנשלח מהספינה 'קייבוץ גלויות' בדצמבר 1947 והועבר לתל אביב דרך איטליה, כפי שנרשם (לאחר שפוענח) בתחנת האלחוט בתל אביב באדיבות את"ה, 14/275

'תזכירי ההגדרה' פוענחו בידי הבריטים

- הבריטים קלטו ופענחו את 'תזכירי ההגדרה', והם היו מקור המודיעין העיקרי לטייסות מטוסי הסיור, שיירטו את ספינות המעפילים

- מברקים אלה הציגו לבריטים אתגר מוגבל: מתכונת קבועה, תוכן שהוא ספרות בלבד (ללא צורך בתרגום מעברית לאנגלית)

- התוצאה: בשנים 1945–1948, מתוך 57 ספינות מעפילים, רק שש פרצו את ההסגר הבריטי:

- ב'חנה סנש' ו'עלייה' לא היה קשר תקין במהלך ההפלגה
- 'שבתאי לוז'ינסקי', היחידה ששמרה בהפלגתה על דממת אלחוט
- 'החייל העברי', 'עמירם שוחט' ו'הפורצים' יורטו בסמוך לארץ בידי מטוס ומשחתת, אך לא זוהו כספינות מעפילים

מטוס תצפית בריטי Lancaster GR111 עוקב אחר ספינת המעפילים 'מורדי הגיטאות'

- 'מורדי הגיטאות' הפליגה מאיטליה ב־13 במאי 1947 עם 1,457 מעפילים. הבריטים השתלטו עליה בקרב קשה של מספר שעות, תוך שהשתמשו בסילוני מים ובגז מדמיע. הספינה נגררה לחיפה והמעפילים גורשו לקפריסין

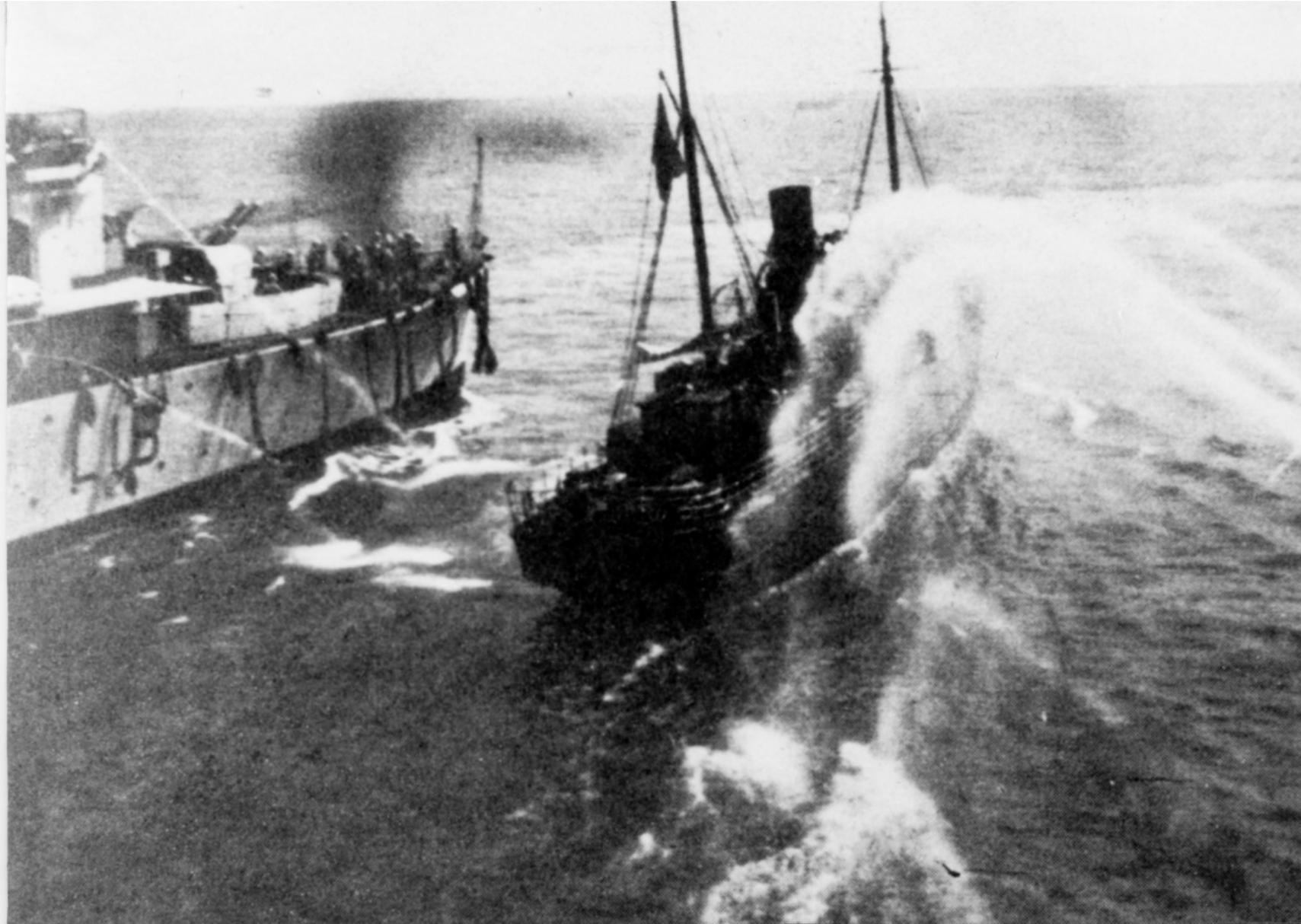
- התמונה צולמה ב־23 במאי 1947 מסיפון המשחתת הבריטית HMS Brissenden

קרבת השתלטות על 'התקווה'

- השתלטות המשחתת הבריטית HMS Venus על ספינת המעפילים 'התקווה' (Trade Winds) ב-17 במאי 1947, צפונית לראש הנקרה
- הספינה, שהפליגה מאיטליה ב-8 במאי 1947 עם 1,414 מעפילים, נכנעה לאחר קרב השתלטות קשה, בו השתמשו הבריטים בזרנוקי מים (בתמונה) ובגז מדמיע

קרב ההשתלטות על 'יהודה הלוי'

● 'יהודה הלוי' הפליגה
מאלג'יר במאי 1947 עם
399 מעפילים

● ב-31 במאי, סמוך לחופי
הארץ, נגחו משחתות
בריטיות את הספינה
והשתלטו עליה תוך התזת
סילוני מים ושימוש בגז
מדמיע

● הספינה נגררה לנמל חיפה
והמעפילים גורשו לקפריסין

באדיבות ארכיון הפלמ"ח, אוצר תמונות
הפלמ"ח 9005

שירות הקשר איתר כי הבריטים ממשיכים לפענח את הצפנים

8.8.47

4

ל - מוסד
מ - שמשון

1. / הגיעו אלינו ידיעות שהחומר שמתפצח הנשלח מתפענח ע"י השלטונות. בקשר לזה נעשו כל ההכנות להפעלת קודים חדשים. לא אוכל לעשות זאת אלא לאחר פגישה אתכם היות ולפני הכנסת הקודים החדשים יש צורך לשנות נוהג אמונים שהיה קיים עד עתה.

2. / לפני שנסעתי לחו"ל נקבע שההסכם יופעל כאן לאחרי שאני אחזור. בקשר לשני העניינים הנ"ל יש צורך בפגישה דחופה בינינו. אבקש לקבוע את הזמן.

ח.

'שמשון' הוא יעקב
ינאי (יאן), ראש
שירות הקשר

הדרמה של ה'פאנים' (פאן יורק, פאן קרסנט)

● ספינות ה'פאנים', הן 'קיבוץ גלויות' ו'עצמות', היו הגדולות בספינות המעפילים, ונשאו יחד 15,236 מעפילים, עדות מרשימה ליכולת הארגון של המוסד לעלייה ב'

● באותה עת התנהל באו"ם המאבק על תכנית החלוקה:

- הבריטים הפיצו שמועות שהרוסים זוממים להציף את המזרח התיכון במרגלים שיגיעו בשתי ספינות אמריקאיות לשעבר
- הממשל האמריקאי היה מפולג בשאלת ההתייחסות לתכנית החלוקה
- המחלקה המדינית של הסוכנות, יחד עם ראשי הציונות בארצות הברית, חששו שארצות הברית לא תתמוך בתכנית החלוקה בגלל הפלגת ספינות אלה, ודרשו מבן־גוריון לעכב את ההפלגה
- בלחץ אנשי המוסד לעלייה ב' בשטח, הספינות יצאו לדרך
 - ◆ מבחינתם העלייה היא נושא ראשון במעלה, נשמת אפה של הציונות, ואסור לעצרה
 - ◆ הם חשו באחריות אישית, שכן המשמעות של עיכוב ההפלגה היה להותיר 15,000 יהודים ללא בית וללא מוצא, בחורף
 - ◆ אנשי המוסד עמדו בפני דילמה טרגית: לקבל את מרות המוסדות הלאומיים ולהפקיר את אלו שסמכו עליהם וכבר יצאו לדרך, או להפר מרות, על כל המשמעות המוסרית, הערכית והלאומית הכרוכה בדבר

● הספינות הפליגו מבורגס (בולגריה) ב־27 בדצמבר 1947, ובהוראת ההנהגה המדינית נמנעו מעימות עם הבריטים והפליגו עם הבריטים ישירות לקפריסין

- החשש היה שעימות עם הבריטים יחבל במאמץ יישום החלטת כ"ט בנובמבר
- הוראת בן־גוריון נשלחה לספינות במברק, והכתה בתדהמה את אנשי המוסד לעלייה ב'

● הגדעונים היו ראובן אורן, גד ליפשיץ וחיים גולדיס

הדרמה במברקים ('תזכירים')

● דוד בן־גוריון שלח מברק ליוסי הראל, מפקד המסע, על סיפון ה'פאן יורק', דרך איטליה:

"באם האויב יציע לשתי הגדולות [ה'פאנים'] ללכת ישר לקפריסין עליכם לענות וכן לעשות: 'פנינו לארץ ישראל שהובטחה מאלוהים לישראל ואושרה מחדש על ידי האומות המאוחדות אולם אם בדעתכם להפריע למסענו, נלך לקפריסין, בהיותנו בטוחים שבקרוב נגיע לארצנו המשוחררת. תנו לנו את הקורס לקפריסין ונלך אחריכם."

● המברק נשלח למפקדת המוסד לעלייה ב' באיטליה ב־29 דצמבר בשעה 1520, ונשלח שוב מהארץ ל'פאנים' ב־29 דצמבר שעה 1550

■ המברק הועבר באמצעות תחנת המוסד לעלייה ב' באיטליה; קליטתו בספינות התעכבה עקב

האדמירל הבריטי ידע מהי ההוראה ששוגרה ברדיו לספינות עוד לפני יוסי הראל, מפקד המסע

- ביום ב', 30 בדצמבר 1947, בשעה 1424, מקבל מפקד השייטת הבריטית, על סיפון הסיירת הקלה HMS Mauritius, את המברק הבא מהמפקד הצבאי הבריטי בפלשתינה, בסיווג 'סודי ביותר' (Top Secret):

"קיבלנו הודעה ממקור בכיר ואמין (reliable high level source) שהסוכנות היהודית העבירה ברדיו הוראות לספינות הפאנים כי הם יצייתו לבקשות או הוראות של הצי המלכותי, כולל הפלגה לקפריסין..."

- מקור המידע של הבריטים הוא ירוט המברק שנשלח מהארץ לאיטליה, 23 שעות קודם לכן, ופענוח הצופן

- למידע זה הייתה השפעה מכרעת על התנהלות הצי הבריטי

■ הבריטים סברו כי השתלטות בכוח על הספינות, ללא נזקים מהותיים ואבדות רבות, היא כמעט בלתי אפשרית, ולכן נתנו חופש פעולה לאדמירל הבריטי, להימנע מעימות

סיכום

העליונות המודיעינית הבריטית הייתה מבוססת על פענוח צופני 'ההגנה'

- הבריטים פענחו את צופני 'ההגנה' עוד בשנת 1939, ומשנת 1942 הייתה תעבורת הרדיו של 'ההגנה' מקור המודיעין הבריטי העיקרי

- פרסום 'הספר הלבן' הבריטי בשנת 1946, שמטרתו הייתה להוכיח שהסוכנות היהודית היא ארגון טרוריסטי, הביא להחלפת צופני המחלקה המדינית של הסוכנות, 'ההגנה', הפלמ"ח והמוסד לעלייה ב', והבריטים נקלעו ל'עלטה מודיעינית'

- ההישג העיקרי של הבריטים לאחר מכן היה פענוח צופני המוסד לעלייה ב'

- קשר הרדיו לספינות המעפילים היה מקור המידע העיקרי של הבריטים, ופענוח התשדורות הביא לתפיסת ספינות המעפילים בחופי הארץ

עם הפעלת ה־Palestine Patrol בספטמבר 1945, הצליחו רק שש מתוך 57 ספינות מעפילים לשבור את המצור הימי

● חנה סנש

■ עקב תקלה לא היה קשר רדיו לספינה. הקשר חודש רק סמוך לנחיתה

● שבתאי לוז'ינסקי

■ הפליגה ב'דממת אלחוט', קשר הרדיו הופעל רק סמוך לנחיתה

■ הספינה יורטה בידי מטוס בריטי, אך המעפילים נחתו בחוף ניצנים לפני שהצי הבריטי הגיע

● עלייה

■ עקב תקלה לא היה קשר רדיו לספינה. הקשר חודש רק סמוך לנחיתה

■ הספינה יורטה בידי מטוס בריטי אך משחתת בריטית 'בילבלה' בינה לבין הספינה **קדימה**, שהפליגה בסמוך ונתפסה

● החייל העברי, עמירם שוחט, הפורצים

■ משחתות בריטיות יירטו את הספינות בלב ים, אך הן לא זוהו כספינות מעפילים

נושא כתבי סתר עבר מהפך מהותי לאחר הקמת המדינה

● כתבי הסתר עברו שינוי מהותי לאחר קום המדינה, עם

מיסוד נושא ביטחון הקשר בחיל הקשר

■ באוקטובר 1948 בוטלו כתבי הסתר של 'ההגנה', והוכנסו לשימוש כתבי סתר חדשים

● גויסו מומחים, יהודים מדרום אפריקה, שהניחו יסודות
לנושא ביטחון הקשר בצה"ל:

■ שאול בר לבב

■ מאיר שפירא

● הוקמה יחידה מיוחדת לייצור כתבי סתר

■ שנקראה '387', ומאוחר יותר 'טופז'

הלקח: מי שנכווה ברותחין, ראוי שיזהר בצוננים

● עליונות מודיעינית חשובה, אך היא איננה חזות הכל

● מי שבוטח בצופן ובכתבי סתר, שם נפשו בכפו

■ האמון בצופן ובכתבי סתר ראוי שיהיה מוגבל, בבחינת 'כבדהו וחשדהו'

מידע נוסף

מאמרים:

■ מיהו החייט?

■ <http://amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/1.01.pdf>

■ מודיעין אותות (SIGINT) וסיום המנדט בפלשתינה, 1944–1948

■ <http://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/231.pdf>

■ כְּסוּמָא בְּאֶרְבֵּה: הצופן בשירות הקשר של 'ההגנה'

■ <https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/4545435.pdf>

■ הציפור פרוחה: חטיפת מייג'ור צ'דוויק

■ https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Kidnapping_Major_Chadwick_1.02.pdf

■ תזכיר הגדרה – מברק Xפ

■ http://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Position_Report_1.02.pdf

■ העדר מודיעין גלוי מביך ומחייב סיפור כיסוי: התראה על הפלגת ספינת המעפילים ל"ה גיבורי גוש עציון

■ https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Absent_Overt_Info_Emrassing_1.01.pdf

■ סוכנות הסיגינט הלאומית הבריטית GCHQ בתקופת המנדט

■ https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/GCHQ_and_the_Palestine_mandate_Hebrew_Translation_1.01.pdf

מסמכים מקוריים:

■ מי היו שותפי הסוד?

■ http://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/FOG_Indoctrination_List.pdf

■ זר לא יבין?

■ http://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/The_Stranger_Cannot_Understand.pdf

■ הערכת המודיעין הבריטית לאחר 'השבת השחורה'

■ https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Apperciation_of_situation_3_July_1948_1.02.pdf

■ ספינת המעפילים לנגב – מדוע הבריטים הופתעו?

■ https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Lanegev_Why_Were_The_British_Surprised_1.0.pdf

■ ברכות לשוברי הצפנים

■ https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Congratulations_to_Cryptographers_1.0.pdf

■ 'הנייר הלבן' של שנת 1946

■ https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/1946_White_Paper_1.01.pdf

■ קטעים מיומני גאיי לידל

■ http://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/Notes_from_TNA_Liddell_Diaries_1.01.pdf

https://www.amutakesher.org.il/Uploads/dbsAttachedFiles/British_Intel_Superiority_1.0.pdf

להכיר את העבר, לחיות את ההווה ולהאמין בעתיד אָבָא קוֹבֵּנֶר

© העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, יהוד־מונוסון, 2025

<http://www.amutakesher.org.il>